

operatie onderging. Maar zelfs op zijn ziekbed in het Diaconessenhuis werden de besprekingen over verbeteringen voortgezet en nieuwe plannen gemaakt.¹

Gelijk reeds vermeld: Duwaer heeft voor van der Veens PBC, afgezien van andere falsificaties, tussen de 60 000 en 70 000 nagemaakte pb's gedrukt en veel wijst er op (dat is op zichzelf trouwens plausibel) dat het tempo van aflevering voortdurend toenam. In de vergadering van de Raad van Verzet die op 15 maart '44 plaatsvond, deelde van der Veen mee dat de PBC 800 pb's per week afleverde, en drie weken later, op 5 april, zei hij dat in die drie weken inderdaad 2400 nieuwe pb's gereedgekomen waren. Toen was dus een peil bereikt dat met een jaarproductie van 40 000 pb's overeenkwam. Van de productie ging eind '43—begin '44 ca. twee—derde naar de LO toe.

Wat de pb's betrof, bleef het niet bij het drukken: voorzover de PBC nagemaakte pb's rechtstreeks aan illegale werkers en onderduikers verkocht of doorgaf, trad ze ook als de instantie op die voor het invullen zorg droeg alsmede voor het afstempelen met nagemaakte stempels en, niet te vergeten, voor het nummeren. Dat nummeren was een heel probleem want de nummers moesten precies gelijken op die welke in de echte pb's in de drukkerij van de fa. Enschedé met speciale numeroteurs aangebracht werden. Lange tijd moest de PBC die nummers zo goed mogelijk namaken; zij werd eerst van die moeilijkheid verlost toen ze, vermoedelijk begin '44, in het bezit wist te komen van enkele uit de drukkerij van Enschedé afkomstige numeroteurs. Zo ging het ook met de beruchte parse drukinkt. Duwaer had de kleur goed kunnen nabootsen maar hij kon geen drukinkt krijgen die onzichtbaar werd tegen het licht van een kwartslamp. Een hoeveelheid van die drukinkt kreeg men evenwel in april '44 clandestien geleverd door een relatie bij de Algemene Landsdrukkerij.

Dat contact bij de Algemene Landsdrukkerij was niet door van der Veen gelegd maar door een Haagse medewerker van zijn groep, Frits Reinder Boverhuis. Van der Veen had in die tijd overwogen, een overval te plegen op een van de papierfabrieken van de fa. van Gelder waar het karton voor de echte pb's vervaardigd werd. Dat plan bleek onuitvoerbaar. Boverhuis stelde een beter plan voor: een overval op de Algemene Landsdrukkerij waar nog steeds regelmatig pb's gedrukt werden. Er waren per jaar alleen al voor diegenen die vijftien jaar werden, een 200 000 nieuwe pb's nodig, bovendien moesten voortdurend voor pb's die verloren waren gegaan (o.m. door de acties van de Knokploegen), nieuwe gedrukt worden. In die nieuwe

¹ W. B. Vreugdenhil in: *Frans Duwaer (van zijn vrienden)*, p. 23—24.